

DE BEDRIJFSGEDACHTE IN DE BOSBOUW

REDE

UITGESPROKEN BIJ DE AANVAARDING
VAN HET AMBT VAN HOOGLERAAR
AAN DE LANDBOUWHOGESCHOOL
TE WAGENINGEN OP 3 OCTOBER 1947

DOOR

Dr J. H. BECKING

H. VEENMAN & ZONEN - WAGENINGEN

Mijne Heren Curatoren der Landbouwhogeschool, Mijne Heren Hoogleraren, Dames en Heren Lectoren, Docenten, Assistenten en Studenten, en verder Gij allen, die hier aanwezig zijt,

Zeer geachte Toehoorderessen en Toehoorders

De bedrijfs-gedachte in de bosbouw is zeker niet nieuw. Sinds eeuwen spreekt men van bosbedrijven en volkomen terecht. Een deel der werkzaamheden bij het bosbeheer is toch gericht op het produceren van hout. Het spreekt vanzelf, dat men dit zo economisch mogelijk moet trachten te doen, d.w.z. dat men met zo weinig mogelijk middelen het grootst mogelijk effect zoekt te bereiken.

Voor de beoordeling van de doelmatigheid van het productieproces is een juiste opzet van de bedrijfsboekhouding noodzakelijk. Het moet een constructie zijn, die alle baten en lasten van het bedrijf omvat, teneinde de juiste zuivere opbrengst te kunnen bepalen en deze te kunnen vergelijken met de in het bedrijf gestoken kapitalen.

Bij het Staatsbosbeheer, zowel in Nederland als in de Overzeese Gebiedsdelen gaan jaarlijks belangrijke geldsbedragen om. De voor dit beheer gevoerde comptabele boekhouding, die slechts directe kasposten kent, is al zeer weinig geëigend om een juist inzicht te geven in de rentabiliteit van het bedrijf. Dit geldt evenzeer voor andere Staatsdiensten met een bedrijfskarakter.

Om aan dit bezwaar tegemoet te komen zijn de zgn. bedrijvenwetten in het leven geroepen: in 1912 voor Nederland en later in 1927 voor Nederlands-Indië. Deze wetten scheppen de mogelijkheid om bepaalde takken van Staatsdienst, die een duidelijk bedrijfskarakter vertonen, afzonderlijk van de overige geldmiddelen van de Staat als Landsbedrijven met een commerciële boekhouding te beheren. Langs deze weg wil men de Volksvertegenwoordiging een behoorlijk inzicht geven in de rentabiliteit van de voor die bedrijven bestede gelden.

Het is begrijpelijk, dat men ook het Staatsbosbeheer, dat, zoals ik zoëven reeds opmerkte, ten dele een typisch bedrijfskarakter draagt en waar grote bedragen plegen om te gaan, getracht heeft onder deze bedrijvenwet te stellen.

In Nederland geschiedde dit in 1922. De bedrijfs-constructie, die men daarbij voor het Staatsbosbeheer meende te moeten kiezen, was echter weinig gelukkig. Bij de gekozen opzet bleek het Staatsbosbedrijf

met enorme verliezen te werken. Het geheel gaf een volkomen onjuist beeld van de economische betekenis van dit bosbeheer.

Het is de verdienste van **TE WECHEL** geweest, dit van meet af aan in een serie van tijdschrift-artikelen duidelijk in het licht te hebben gesteld. Aan deze meedogenloze kritiek zal het mede te danken zijn geweest, dat reeds in 1924 op de aanwijzing van het Staatsbosbeheer als Landsbedrijf werd teruggekomen.

Een der hoofdredenen van deze mislukking lag in de omstandigheid, dat het Staatsbosbeheer in Nederland niet uitsluitend een productiebosbedrijf is, maar dat het daarnaast nog vele andere belangrijke diensten voor de gemeenschap had te vervullen. Deze diensten zijn echter niet in geld te waarderen en kunnen daardoor ook niet in de balans van het bedrijf tot uitdrukking komen. Ik heb hier o.a. het oog op de zo belangrijke ontspannings- en aesthetische betekenis van het Staatsbos voor het zo dicht bevolkte Nederland.

Men heeft in het geheel niet getracht de voor deze doeleinden zeker *alleszins gerechtvaardigde lasten op de een of andere wijze uit de bedrijfsrekening te elimineren*. Hierdoor moest men wel voor het productiebos-bedrijf tot een absurd resultaat komen.

In Nederlands-Indië waren de omstandigheden enigszins anders. De djati-bossen op Java dienen daar van oudsher hoofdzakelijk voor de productie van djatihout. In dat bosbeheer waren grote kapitalen gestoken en jaarlijks gingen er grote geldsbedragen om.

Het is wederom begrijpelijk, dat de toenmalige Directeur van Landbouw in Nederlands-Indië, **DR RUTGERS**, dacht, dat ondanks het fiasco van het Staatsbosbedrijf in Nederland, dit onderdeel van het Staatsbosbeheer in Nederlands-Indië wel een bij uitstek geschikt object zou zijn om als Landsbedrijf te worden aangewezen.

De oud-Indisch houtvester **VAN HASSELT**, die als oprichter van 's Lands Caoutchoucbedrijf zijn sporen had verdiend, werd in 1927 aangezocht het djatibosbeheer tot een Landsbedrijf om te vormen.

Helaas leidde ook deze tweede poging tot een mislukking. Na vier jaren van moeizame voorbereiding, in nauwe samenwerking met de Gouvernements Accountantsdienst, slaagde **VAN HASSELT** er evenmin in om een bevredigende constructie voor dit bedrijf te ontwerpen. In 1931 werd op last van de toenmalige Directeur van Financiën in Nederlands-Indië, **VAN DE BUSSCHE**, de verdere voorbereiding van dit bedrijf gestaakt. Het formeel reeds gevormde Djatibedrijf kreeg nooit zijn wettelijke sanctie; het bleef een Staatsdienst.

Ik meen deze ontwikkelingsgang te moeten betreuren. En wel, omdat, hoe men de zaak ook wendt of keert, toch moeilijk te ontkennen valt, dat in het djatibosbeheer een belangrijk bedrijfsselement aanwezig is. Zo is in dit beheer op Java ten behoeve van de houtproductie een kapitaal van ongeveer 35 miljoen gulden gestoken. Jaarlijks wordt voor een waarde van ruim 10 miljoen gulden aan hout gewonnen.

Het is nu toch wel zeer onbevredigend te achten, dat voor een derge-

lijk grootbedrijf geen constructie kon worden gevonden, die een juist inzicht geeft in zijn rentabiliteit. Dit klemde des te meer, omdat het bosbedrijf op Java pas in het begin van zijn ontwikkeling staat en juist een goede bedrijfsconstructie zo'n grote steun en stuwkracht kan zijn voor zijn verdere harmonische uitbouw.

Toch zijn deze beide mislukte pogingen voor de oplossing van het probleem niet zonder betekenis geweest. Een bestudering ervan leert, dat men op de weg om tot een aanvaardbare oplossing te komen reeds een geheel eind was gevorderd. Ja, dat men de laatste poging, als het ware met het doel reeds in zicht, had opgegeven.

Ik wil nu de moeilijkheden, die zich bij de oplossing van dit vraagstuk voordeden, nader in beschouwing nemen.

Bij de organisatie van het Staatsbosbedrijf in Nederland had men, zoals ik te voren reeds aanstipte, nagelaten de consequenties van het schermbosbeheer — onder schermbos vat ik hier samen alles, wat geen zuiver productiebos is — te scheiden van die van het productiebosbeheer. Bij de belangrijke plaats, die het schermbos naast het productiebos in Nederland inneemt, moest dit wel voor het laatste tot geheel onaanvaardbare resultaten leiden.

Er was echter ook nog een ander onoverkomelijk bezwaar aan de voor dat bedrijf gekozen constructie verbonden. Deze constructie ging nl. uit van het standpunt van de bosbezitter. Zij omvatte dus het bosbedrijf in zijn volle omvang. Voor de productie van hout zijn, evenals in andere bedrijven, kapitaal en arbeid nodig. Het kapitaal van een bosbedrijf vertoont echter door het eigenaardig karakter van de houtproductie een zeer bijzondere samenstelling. Het bestaat in de eerste plaats uit de grond; verder uit de staande houtvoorraad aan bosopstanden van opklimmende leeftijden om een voortdurende productie te waarborgen; in de derde plaats uit de bosuitrusting in de vorm van bosinrichting, gebouwen, wegen, railbanen, houtstapelplaatsen en inventarisartikelen en tenslotte uit de zgn. vlottende middelen als hout-, geld- en magazijnvoorraden. Voor de resultatenrekening van het bedrijf dienen jaarlijks de waarde-veranderingen van dit kapitaal te worden vastgesteld. Voor de grond, de bosuitrusting en de vlottende middelen geeft dit geen bijzondere moeilijkheden. Hiervoor kan men geheel aansluiten aan de bij andere bedrijven gebruikelijke werkwijzen. Anders is het echter gesteld bij het staand houtvoorraadkapitaal. Aan dit kapitaal — onoverzichtelijk over een grote uitgestrektheid verspreid — vindt toch door de bijgroei, de vorming van het jaarlijkse product plaats. Dit product is echter niet, zoals bij andere bodembedrijven, gemakkelijk van het kapitaal te onderscheiden, noch afzonderlijk te oogsten. De jaarlijkse bijgroei gaat onzichtbaar over in het staand houtvoorraadkapitaal. Jaarlijks oogst men een deel van dit houtvoorraadkapitaal als opbrengst. De grote moeilijkheid vormt nu de voldoende nauwkeurige bepaling van de waarde van de jaarlijkse bijgroei. Dit is toch nodig om te kunnen beoordelen, of men met de

oogst van een deel van het kapitaal méer of minder dan deze waardebijgroei heeft weggenomen.

De waardebijgroei wordt niet alleen bepaald door de volumevermeerdering van de houtvoorraad de zgn. massa-bijgroei. Daarnaast verkrijgt het hout der verschillende opstanden door het dikker en langer worden der bomen ook een hogere eenheidswaarde, men spreekt daarom van kwaliteitsbijgroei. Tenslotte kan in de loop van het tientallen jaren durende productieproces ook nog een belangrijke verandering in de houtprijzen optreden, de zgn. duurte-bijgroei. Dit beeld van de samengesteldheid van de jaarlijkse waardebijgroei, over een ontelbaar aantal stammen verdeeld, zal wel voldoende zijn om U te overtuigen, dat de jaarlijkse vaststelling van de waardebijgroei der opstanden in de praktijk op onoverkomelijke moeilijkheden moet stuiten. Langs deze weg zal geen bevredigende oplossing te vinden zijn.

VAN HASSELT komt de eer toe, dat hij dit bezwaar direkt ten volle heeft onderkend. Hij heeft daarom voor de opzet van het Djati-bedrijf op Java een geheel andere constructie gekozen, nl. die van exploitant van het Staats-djatibos. De exploitant verzorgt slechts de oogst, de verpleging en de instandhouding van het hem in exploitatie gegeven bos volgens de aanwijzingen van de bosbezitter. Zijn kapitaalsinvestatie beperkt zich daardoor tot de bosuitrusting en de vlotende middelen. De grond en de staande houtvoorraad blijven het eigendom van de bosbezitter en komen derhalve in de kapitaalsrekening van de exploitant niet voor.

Deze nieuwe weg is daarom zo'n gelukkige, omdat het Staatsbos naast de houtproductie nog vele andere belangen — klimatologische, hydrologische, orologische en sanerings-belangen — heeft te dienen, waardoor een, het geheel omvattende, constructie onvermijdelijk tot moeilijkheden moet leiden. Maar ook bij de houtproductie zelve heeft de Staat om sociaal-economische redenen vaak een andere doelstelling dan de hoogste rentabiliteit. Ik kan hierbij b.v. noemen de keuze van de omloopstijd. Bij het Staatsbosbeheer moet men vooral in landen met een tekort aan productiebos de omloopstijd der bossen vaak langer nemen dan de financieel meest rendabele om de jaarlijkse waardeproductie der bossen zo hoog mogelijk op te voeren. Dit is wenselijk, omdat deze productie meestal een belangrijke basis vormt voor de in het land gevestigde industrieën.

Bij de nieuwe constructie worden nu de consequenties van al deze bijzondere omstandigheden, waarmede de Staat als bosbezitter rekening heeft te houden, als het ware automatisch buiten de resultatenrekening van het bedrijf gehouden. De exploitant heeft slechts te streven de door de bosbezitter aangegeven oogst en instandhoudingswerkzaamheden zo economisch mogelijk uit te voeren. Het gaat hier eigenlijk om de vraag of het in de bosuitrusting gestoken kapitaal rendeert en of een ondernemerswinst is behaald, die bestemd zou kunnen worden voor de verdere uitbouw van het bedrijf.

Meer algemeen gesteld heeft deze reorganisatie van het Staatsbosbeheer ten doel een juist inzicht te verkrijgen in de samenstelling der bedrijfsuitkomsten. Hiervan zijn de belangrijkste componenten: de kosten van de algemene instellingen van het Boswezen, de kosten van het schermbosbeheer, de opbrengsten van het productiebos en de ondernemerswinst van het bosexploitatiebedrijf.

Ik wil dan in de eerste plaats even stilstaan bij de kosten van het schermbosbeheer. Bij de Nederlandse poging werd de noodzakelijke splitsing tussen schermbos- en productiebos-beheer geheel over het hoofd gezien. Dit moest wel tot een fiasco leiden.

In Nederlands-Indië heeft men deze moeilijkheid trachten te omzeilen door alleen de djatibossen voor de bedrijfsconstructie aan te wijzen. Hiermede werd de moeilijkheid echter in werkelijkheid niet geheel weggenomen. Het aan het Djatibedrijf toegewezen bosareaal ad 747.000 ha omvatte altijd nog ca 38.000 ha schermbos. Relatief moge dit gering zijn, doch de aan dit schermbosbeheer verbonden lasten, naar schatting ca 19.000 gulden 's jaars, vormen toch absoluut een te belangrijke post om deze eenvoudig in de bedrijfsboekhouding te verwaarlozen.

Bij de bedrijfsopzet van VAN HASSELT werd deze niet te motiveren last geheel geneutraliseerd, doordat het Djatibedrijf geen aandeel in de kosten van de algemene instellingen van het Boswezen, als het hoofdkantoor, het bosbouwproefstation en later ook nog de middelbare bosbouwschool, in rekening werd gebracht. Dit is echter meer een zaak van secundair belang, als het ware een schoonheidsfout, die gemakkelijk te redresseren zou zijn geweest.

Belangrijker zijn de consequenties van de principiële splitsing van het Staatsbosbeheer op Java in het Djatibedrijf en de Dienst der Wildhoutbossen. In de praktijk plegen scherm- en productiebos zo grillig dooreen gemengd voor te komen, dat het beheer van beide bosklassen niet te splitsen is. Het beheer van beide bosklassen moet wel in één hand blijven. Elke andere oplossing is minder doelmatig en daardoor veel duurder. Er blijft dus geen andere weg open dan de exploitant van het productiebos mede het schermbosbeheer op te dragen en hem de daaraan bestede kosten te restitueren.

Het is zeer wel mogelijk hiervoor bepaalde normen vast te stellen. Met de invoering dezer restitutie wordt de resultatenrekening van de exploitant weder zuiver.

Er zijn ook nog andere voordelen aan deze oplossing verbonden. Zo omvatte de indertijd afgescheiden Dienst der Wildhoutbossen op Java naast 1.630.000 ha schermbos toch ook reeds 190.000 ha productiebos. Deze verdeling mag men echter geenszins als iets blijvends beschouwen. Bij de verdere ontwikkeling van het bosbeheer op het zo dicht bevolkte en houtarme Java zal ongetwijfeld allengs een belangrijk deel der huidige schermbossen ook voor de houtproductie benut moeten worden. Door de kunstmatige afsplitsing van het zo veel verder

ontwikkelde Djatibedrijf — men streefde toch naar gescheiden personeelscorpsen en outillage — vervreemde men beide dienstonderdelen van elkaar, waar juist nauwe samenwerking bevorderd diende te worden. De nagenoeg geheel onttakelde Dienst der Wildhoutbossen moest zijn organisatie weder van de grond af opbouwen, in plaats, dat hij daarbij op de ervaring en de outillage van het Djatibedrijf kon steunen. De schadelijke gevolgen van deze afsplitsing en de tussen deze beide delen van het Staatsbosbeheer op Java zich ontwikkelende rivaliteit traden reeds na enige jaren zo duidelijk aan het licht, dat deze ongetwijfeld mede een der redenen zijn geweest, waarom van de vorming van een afzonderlijk Djatibedrijf werd afgezien. In 1938 werden dan ook beide onderdelen weer tot een geheel verenigd.

De restitutie der schermboskosten opent dus de mogelijkheid om de eenheid in het bosbeheer te handhaven, onafhankelijk van de ontwikkelingstrap der onderdelen. De bedrijfsconstructie kan daarbij vooral voor de weinig ontwikkelde onderdelen van grote waarde zijn.

Anderzijds biedt de restitutie van de kosten van het schermbosbeheer een waarborg, dat deze belangen ter wille van de economie van het productiebosbedrijf nooit in het gedrang zullen kunnen komen.

Maar ook in een ander opzicht is VAN HASSELT bij zijn poging om een zuivere resultaten-rekening voor zijn bedrijf te ontwerpen halverwege blijven steken.

De omstandigheid, dat het bedrijf slechts exploitant is, brengt mede, dat het de Staat, hetzij een retributie voor het geoogste product, hetzij een pacht voor het gebruik van het productiebos dient te betalen. Deze splitsing van de bruto-bedrijfswinst in het aandeel, dat de bosbezitter toekomt en dat van de exploitant, bleef bij de opzet van het Djatibedrijf achterwege. Het spreekt vanzelf, dat daardoor het verband tussen de kapitaal- en de resultatenrekening van het bedrijf geheel verloren ging en de behaalde winst geen inzicht meer gaf in de rentabiliteit van het bedrijf.

VAN HASSELT trachtte dit standpunt nog te rechtvaardigen met de redenering, dat het bedrijf zijn taak geheel belangeloos, d.w.z. tegen kostprijs, had uit te voeren. Maar dit beginsel is voor een bedrijf onaanvaardbaar, daar dan toch de winstprikkel, de drijfveer tot de grootst mogelijke economie, geheel zou wegvallen. Evenals elk ander bedrijf zal ook dit bedrijf hebben te streven naar de grootst mogelijke ondernemerswinst.

Op deze constructie-fout is de opzet van het Djatibedrijf in Indië gestrand.

Toch is voor de pacht van het productiebos wel een aanvaardbare oplossing te vinden. Waar de exploitant niet vrij is in de bepaling van de oogst — deze blijft toch de Staat als bosbezitter voorbehouden — en bovendien de oogst in de verschillende jaren, al naar de economische omstandigheden, belangrijk uiteen kan lopen, zal deze pacht bemeten moeten worden naar het daadwerkelijk daaruit verkregen

product. Als grondslag kan dienen: òf 10 % van de bruto-opbrengst der bosproducten — aansluitend op het oude tiendrecht of de zgn. sapoeloh-satoe — dan wel de helft van de behaalde bedrijfswinst aansluitend op het deelbouw of zgn. maro-systeem. In weinig ontwikkelde bosbedrijven zal voor de bosbezitter de eerste, in meer gevorderde bosbedrijven de tweede grondslag aantrekkelijker zijn.

Hiermede hoop ik een weg te hebben aangegeven, waarlangs de verworpen constructie van het Djatibedrijf tot een aanvaardbare oplossing kan leiden, nl. door de resultatenrekening met twee posten aan te vullen: en wel enerzijds met een restitutie der schermkosten en anderzijds met een canon voor de benutting van het productiebos.

Ik moge dit als proef op de som nog even illustreren aan de hand van de resultaten van de Dienst der Bossen op Java en Madoera over het jaar 1939. Dit is mogelijk, omdat, hoewel in 1931 van de vorming van het Djatibedrijf werd afgezien, toch de voor dat bedrijf ingevoerde commerciële boekhouding bleef gehandhaafd en zelfs geleidelijk over de overige dienstonderdelen van het Staatsbosbeheer werd uitgebreid. Zulks, als het ware in de verwachting, dat vroeg of laat toch wel een bevredigende oplossing voor de bedrijfsconstructie zou worden gevonden.

Het areaal van de Dienst der Bossen op Java en Madoera besloeg dan in 1939 rond 2,7 millioen ha bos, waarvan 1 millioen ha productiebos en 1,7 millioen ha schermbos. Op grond van kostenanalyses van verschillende bosdistricten met overwegend schermbosbeheer kan de vergoeding voor dit beheer vastgesteld worden op gemiddeld 50 ct per jaar per ha. In totaal wordt dus de vergoeding voor het schermbosbeheer op Java f 850.000 's jaars. Dit bedrag is met het oog op de grote hydrologische en orologische betekenis van het schermbos op Java zeker alleszins aanvaardbaar.

De aanschafwaarde van de bedrijfsuitrusting van het productiebos op Java bedroeg op 1 Januari 1939 rond 35,5 millioen gulden, waarvan tot die datum 14 millioen werd afgeschreven. Als boekwaarde der bedrijfsuitrusting blijft dus 21,5 millioen gulden over.

De opbrengst van de geogste bosproducten beliep in dat jaar 10,5 millioen gulden, waarop een bruto-bedrijfswinst werd gemaakt van 2,5 millioen gulden. Volgens de tweede der zoëven genoemde grondslagen zou hiervan de helft, of 1¼ millioen gulden als canon voor het productiebos verschuldigd zijn. Dit is dus gemiddeld f 1,25 per ha.

Ter vergelijking kan ik noemen de canon voor landbouw-erfpachten, variërende tussen 1 en 2½ gulden per ha. De canon voor het productiebos maakt, in aanmerking genomen de minder vruchtbare gronden, waarmede de bosbouw nu eenmaal steeds heeft te werken, tegenover de landbouwcanon zeker geen slecht figuur.

Als bedrijfswinst blijft dan voor de exploitant over 1¼ millioen gulden. Over de boekwaarde van het kapitaal, dat het bedrijf door de

Staat is verstrekt, dient een rente te worden vergoed van $3\frac{1}{2}$ %. Er rest dan een ondernemerswinst van f 500.000.

Uit deze toetsing der ontworpen bedrijfsconstructie aan de praktijk blijkt dus:

In de eerste plaats dat een goed inzicht wordt verkregen in de samenstelling der bedrijfsuitkomsten. Dit is niet alleen extern van belang voor de geldschieter, maar evenzeer intern. De vergelijking van de bedrijfsresultaten der onderdelen scheidt toch de mogelijkheid de efficiency van het bedrijf te verbeteren. In deze richting werd de bedrijfsboekhouding van het Indische bosbeheer nog niet uitgebouwd. Het zal echter geen nader betoog behoeven, dat dit voor een juiste bedrijfsleiding absoluut noodzakelijk is. Voor de wetenschappelijke bedrijfsleider vormen de hieruit te verkrijgen bedrijfsanalyses een onmisbaar apparaat.

In de tweede plaats is uit deze test gebleken, dat een belangrijke ondernemerswinst is gemaakt. Zo deze wordt aangewend voor de verdere uitbouw van het bedrijf, zal die voor diens verdere ontwikkeling een grote steun en stuwkracht vormen.

Bij de regelmatige fluctuaties van het bedrijfsleven, zoals wij die de laatste decennia hebben leren kennen, vormen de perioden van laagconjunctuur het gunstigste tijdstip om verbeteringen en uitbreidingen van het bedrijf door te voeren. Het personeel is dan minder door de productie in beslag genomen, de investeringskosten zijn dan laag en helpen overigens de crisis verzachten. Bij terugkerende hoogconjunctuur kan dan ten volle van deze verbeteringen en uitbreidingen profijt getrokken worden. Bij Staatsbedrijven, die geheel op de lopende middelen zijn aangewezen, zal zulk een beleid praktisch niet te verwezenlijken zijn. Anders wordt het echter, wanneer deze kunnen steunen op uit ondernemerswinsten gevormde reserves.

Voor al voor Indonesië, waar voor de uitbouw van het bosbedrijf nog grote kapitalen nodig zijn, mag daarom het belang van een bedrijfsconstructie voor het bosbeheer niet onderschat worden. Niet alleen de exploitant, maar vooral de Staat als bosbezitter en daarnaast de gehele volkshuishouding zullen daarvan mede de vruchten plukken.

Mijne Heren Curatoren,

Het is op Uw voordracht, althans van het vóór U fungerend College van Herstel, dat ik tot dit ambt werd beroepen. Voor het vertrouwen, dat U daarmede getoond hebt in mij te stellen, zeg ik U dank. Hoewel deze werkkring mij vreemd is, heb ik haar toch gaarne aanvaard, omdat zij mij in de gelegenheid stelt, het werk, dat mij in een ruim dertigjarige loopbaan in Indië zo lief geworden was, hier te kunnen voortzetten. Ik moge U de verzekering geven, dat ik naar vermogen zal trachten Uwe verwachtingen niet al te zeer te beschamen, waarbij ik mij voor Uwe steun en medewerking aanbevolen houd.

Mijne Heren Hoogleraren, Lectoren en Docenten,

Het is mij een grote onderscheiding in Uw kring te worden opgenomen. Ik ben U dankbaar voor de hartelijke wijze, waarop U mij daarbij bent tegemoet getreden en ik ben ervan overtuigd, dat hierdoor een zeer prettige en vruchtbare wijze van samenwerking zal ontstaan.

Hooggeleerde Beekman,

Het is mij een eer Uw werk aan de Landbouwhogeschool te mogen voortzetten. Beiden verkeerden wij onder dezelfde omstandigheden, nl. dat wij na een langdurige Indische loopbaan tot deze post werden geroepen. Ik ben er mij echter ten volle bewust van, dat toch mijn taak belangrijk lichter zal zijn, dan de Uwe indertijd geweest is, dank zij de voortreffelijke wijze, waarop U alles hebt weten te organiseren. Uw raad en steun gedurende de korte tijd, dat wij samen mochten werken, zal mij steeds in dankbare herinnering blijven. Met genoegen wil ik hier nog releveren, dat U met Uwe functie niet Uwe belangstelling in de bosbouwwetenschap hebt verloren, getuige het feit dat sindsdien enige belangrijke werken over de Indische bosbouw van Uw hand zijn verschenen en nog zullen verschijnen.

Mijne Heren Indische Houtvesters,

Het stemt mij tot erkentelijkheid, dat ik zovele jaren deel van Uw corps heb mogen uitmaken, want er zal in Indië moeilijk een ander corps van ambtenaren te vinden zijn, dat zoveel geestdrift voor het beroep en zoveel gevoel voor onderlinge kameraadschap heeft getoond. Ik hoop in mijn nieuwe functie dit contact met U te kunnen blijven behouden, opdat wij gezamenlijk zullen kunnen blijven voortbouwen aan de taak, die ons zo nauw aan het hart ligt.

Dames en Heren Studenten,

De korte tijd, dat ik reeds met U in contact mocht komen, heeft mij van Uwe grote belangstelling voor de door U gekozen studie overtuigd. Het zal mij een voorrecht zijn, U bij Uw streven naar meerdere kennis behulpzaam te kunnen zijn. Ik wil daarbij tevens trachten U in een zo nauw mogelijk contact te brengen met het studieobject, het bos. De leer-boswachterij Oostereng schept daartoe de gelegenheid en ik hoop daarbij op Uwe medewerking te kunnen rekenen.

Ik heb gezegd.